

TEKZİP: Aşağıdaki makale, 2007 yılında baskı hatalarından ötürü eksik yayınlanmıştır. Bu nedenle makalenin nihai hali tekrar basılmıştır.

SPOR İÇİN LİDERLİK ÖLÇEĞİ'NİN SPORCULARIN ANTRENÖRÜN DAVRANIŞLARINI ALGILAMASI VERSİYONUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE "LEADERSHIP SCALE FOR SPORTS: ATHLETE'S PERCEPTION OF COACH'S BEHAVIOUR"

¹Hamdi Alper Güngörmüş

²Bülent Gürbüz

¹Fatih Yenal

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Spor İçin Liderlik Ölçeği'nin (LSS) "Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması" versiyonunun Türkiye'deki üniversite takımlarının oyuncularını için güvenilirliğini ve geçerliğini test etmektir. Çalışmaya üniversite takımlarının basketbol, judo, futbol, voleybol ve tenis gibi farklı spor branşlarında yer alan ($n_{kadın} = 137$; $\bar{X}_{yaş} = 20.85$, ve $n_{erkek} = 230$; $\bar{X}_{yaş} = 21.91$) toplam 367 sporcu gönüllü olarak katılmıştır. "Spor İçin Liderlik Ölçeği" (LSS), sporcunun antrenörünün davranışlarını nasıl algıladığını ölçen 40 maddelik likert tipi ölçekten oluşmaktadır (Chelladurai & Saleh, 1980). LSS'nin faktör yapısının belirlenmesi için yapılan Temel Bileşenler Analizi varimax dönüşürmesi sonuçları LSS'nin Türkçe versiyonu için 4 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçekte yer alan maddeler 367 katılımcı için ölçeğin %38'ini açıklamaktadır. Faktör analizi sonucuna göre orijinal ölçekte yer alan 6 madde (4,18, 21, 33, 35 ve 36) faktör yükleri .40'ın altında olduğu için ölçeğin Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 367 üniversite takımı oyuncusu için .71 (otokratik davranış) ile .84 (eğitici & destekleyici) arasında bulunmuştur. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .87 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, LSS ölçeğinin Türkiye'deki üniversite takımlarının oyuncularının, antrenörlerinin davranışlarını nasıl algıladığını değerlendirmek için güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, liderlik algılaması, güvenilirlik, geçerlik.

SUMMARY

The purpose of the study was to test the reliability and validity of the "Leadership Scale for Sports: Athlete's Perceptions of Coach's Behaviour" (LSS) for members of school athletic teams in Turkey. A total of 367 school athletic teams' members from a variety of sports such as basketball, judo, soccer, volleyball and tennis ($n_{female} = 137$; $M_{age} = 20.85$ yr., and $n_{male} = 230$; $M_{age} = 21.91$ yr.) voluntarily participated in this study. The Leadership Scale for Sports is a 40-item self-report measure of athletes' perceptions of their coaches' behaviour (Chelladurai & Saleh, 1980). Principle Component Factor Analysis with Varimax Rotation for testing factor structure of the Turkish version of LSS supported 4 factor structure for 367 university team athletes and items explains 38% of variance. Six items (4, 18, 21, 33, 35, 36) which were loaded below .40 eliminated from the Turkish version. The internal consistency (Cronbach Alpha) value for 367 members of school athletic teams ranged from .71 (autocratic behaviour) to .84 (instructor & supportive). The internal consistency of total scale was .87. As a conclusion the LSS is a reliable and valid instrument to assess members of university teams' athletes' perceptions of their coaches' behaviour.

Key Words: Leadership, leadership perception, reliability, validity.

¹ Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Başkent Üniversitesi

GİRİŞ

Lider ve liderlik kavramları yönetim alanında çalışmalar yapan araştırmacıların çok yoğun olarak çalıştıkları bir konu olmuştur. Literatür incelendiğinde liderlikle ilgili 3000'den fazla ampirik çalışmanın yapılmış olduğunu görmekteyiz (Çelik, 2000). Yapılan bu çalışmalar incelendiğinde, lider ve liderlikle ilgili yapılmış pek çok tanımlamanın ve yaklaşımın olduğu görülmektedir (Chelladurai ve Riemer, 1998; İmamoğlu ve Yerlisu, 2003; Loughhead ve Hardy, 2005; Özdemir, 2003). Örneğin, Northouse'a (2001) göre liderlik, bireyin bir grup insanı ortak bir amaca ulaşmak için etkilemesi olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde, Barrow'da (1977) liderliği bireyin diğer insanları bir hedefe ulaşmak amacıyla etkilemek için sergilediği davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlardan veya anahtar kavramlardan ortaya çıkarılabilecek bir diğer önemli sonuç ise, liderlik konusunun iş yaşamında, sanayi sektöründe veya spor ortamı vb. gibi yaşamın her alanında karşımıza çıkabileceğidir. Sporda liderlik bireyin resmi (örgüt veya kurum tarafından belirlenmiş) ve resmi olmayan (zaman içinde takım ilişkileri sonucunda ortaya çıkan) görevleri neticesinde takım üyelerini veya birlikte olduğu grup üyelerini belirlenmiş bir hedef için etkilemesi şeklinde ortaya çıkabilir (Eys, Loughhead ve Hardy, 2007).

Araştırmalar göstermiştir ki; sporcular veya spora ilgi duyan diğer pek çok kişi için takımın başarıya ulaşmasında, takım ruhunun oluşturulmasında veya amaçlanan hedefe ulaşmak için liderliğin ve etkili bir liderin oldukça büyük bir katkısı vardır (Rayburn, Goetz ve Osman, 2001; Todd ve Kent, 2004). Liderlik sürecinin diğer alanlarda olduğu gibi spor ortamında da bu kadar önemli olması araştırmacıları ve teorisyenleri sporda liderlik sürecinde etkili olabilecek faktörlerin belirlenmesi için yapılabilecek araştırmalara yönlendirmiştir. Bu araştırmalar sonucunda pek çok model veya ölçek geliştirilmiştir (Chelladurai ve Carron, 1978; Chelladurai ve Saleh, 1980; Smoll ve Smith, 1989).

Tüm bu gelişmelere rağmen, Türkiye'de spor ortamında liderlikle ilgili sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir (Katkat, 2003). Bu durumun oluşmasında belki de, Türkiye'deki sporcuların lider davranışı tercihi veya algılamalarını veya antrenörün sergiledikleri lider davranışını belirlemede kullanılacak geçerliği ve güvenilirliği yapılmış ölçeğin bulunmaması etkin bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Spor İçin Liderlik Ölçeği'nin (LSS) "Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması" versiyonunun Türkiye'deki üniversite takımlarının oyuncularını için güvenilirliğini ve geçerliğini test etmektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın örneklem grubunu üniversite takımlarında farklı spor branşlarında (basketbol, judo, futbol, voleybol, tenis) müsabakalara katılan toplam 367 sporcu gönüllü olarak yer almıştır. Katılımcıların 137'si kadın ($\bar{X}_{yaş} = 20.85.$, $SS = 2.15$) ve 230'u erkektir ($\bar{X}_{yaş} = 21.91.$, $SS = 2.4$).

Çalışmada, (Chelladurai & Saleh, 1980) tarafından geliştirilen ve 40 maddeden oluşan "Spor İçin Liderlik Ölçeği" (Leadership Scale for Sport: Athlete's Perceptions of Coach's Behaviour) kullanılmıştır. "Spor İçin Liderlik Ölçeği-Sporcuların

Antrenörün Davranışlarını Algılaması” versiyonu; (a) eğitim ve öğretim (13 madde), (b) demokratik davranış (9 madde), (c) otokratik davranış (5 madde), (d) sosyal destek (8 madde) ve (e) olumlu geribildirim (ödüllendirici davranış) (5 madde) gibi 5 alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçekte yer alan tüm maddeler “Benim antrenörüm .....” ifadesi ile başlamaktadır. Bu ölçek sporcunun antrenörünün davranışlarını nasıl algıladığını ölçen ve 1-5 (Hiçbir Zaman” =1 ve “Her Zaman”= 5) arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte kullanılan 40 maddenin hiçbirisi ters puanlanmamaktadır. Ölçek katılımcılara sporcuların karşılaşma için gittikleri kamplarda araştırmacılar tarafından uygulanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences 11.0) (SPSS, 2002) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçme aracının faktör yapısını belirlemek için varimax dönüştürmesi yapılan Temel Bileşenler Analizi yapılırken, güvenilirlik düzeyini test etmek için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca, demografik bilgilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) hesapları da yapılmıştır.

BULGULAR

Geçerlik

Varimax dönüştürmesine göre yapılan Temel Bileşenler analizi sonuçları, “Spor İçin Liderlik Ölçeği-Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması” versiyonu için 4 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçeğin Türkçe formunda yer alan maddeler 367 katılımcı için ölçeğin %38’ini açıklamaktadır.

Yapılan faktör analizinde faktör yükü olarak .40 ve üzeri kabul edilmiştir ve buna göre orijinal ölçekte yer alan 6 maddenin (4,18,21,33,35,36) ölçeğin Türkçe versiyonundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, ölçekte yer alan 34 maddenin faktör yüklerinin ise .400-.742 arasında değiştiği de belirlenmiştir.

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliğini test etmek için literatürde sıklıkla kullanılan ve pek çok araştırmacı tarafından önerilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının hesaplanması yöntemi tercih edilmiştir (Alpar, 2001; Büyüköztürk, 2003; Gürbüz ve Aşçı, 2005) (Tablo 2).

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde “Spor İçin Liderlik Ölçeği-Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması” versiyonu için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarının .71-.84 arasında değiştiği anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada ölçeğin faktör yapısını test etmek için çok değişkenli istatistik tekniklerden biri olan Temel Bileşenler Analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, orijinal çalışmada yer alan 5 faktörlü yapının aksine ölçeğin Türkçe versiyonunda toplam 34 madde ve 4 faktörlü yapının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan 4 faktörlü yapı ise kapsadığı maddelerin anlam içeriklerine göre sırasıyla; (a) eğitici & destekleyici davranış (12 madde), (b) demokratik davranış (10 madde), (c) açıklayıcı ve ödüllendirici davranış (7 madde) ve (d) otokratik davranış (5 madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonunun İngilizce versiyonundan farklı olarak 4 faktörlü yapıda

toplanması ölçeğin geliştiricileri tarafından da bazı durumlar için kabul edilebilir olarak görülmektedir (Chelladurai ve Saleh, 1980). Ulaşılan bu sonuçlar Spor İçin Liderlik Ölçeği-Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması versiyonunun Türk katılımcılar için geçerli olduğunu ifade etmektedir.

Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik düzeyini test etmek için yapılan analiz sonuçlarına göre, alfa katsayılarının .71 (otokratik davranış) ile .84 (eğitici & destekleyici davranış) arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca, ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .87 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu veriler kabul edilir sınırlar üzerinde hatta "iyi" olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde (Alpar, 2001). Bu sonuçlar, literatürde yapılan pek çok diğer çalışma ile de benzerlikler göstermektedir (Riemer ve Chelladurai, 1995; Zhang, Jensen ve Mann, 1997).

Sonuç olarak, Spor İçin Liderlik Ölçeği-Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması versiyonunun Türk üniversite takımlarında yer alan sporcuların, antrenörlerinin davranışlarını nasıl algıladığını değerlendirmek için güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

1. Alpar R. (2001). Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
2. Barrow, J.C. (1977). The Variables of Leadership: A Review and Conceptual Framework. *Academy of Management Review*, 2, 231-251.
3. Büyüköztürk, Ş. (2003). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni (SPSS Uygulamaları) ve Yorum. 3. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
4. Chelladurai, P., Carron, H.A. (1978). Leadership, Ottawa: Canadian Association for Health, Physical Education and Recreation, (Sociology of Sport Monograph Series).
5. Chelladurai, P., Riemer, H.A. (1998). Measurement of Leadership in Sport. (In: John L. Duda, *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement*). Fitness Information Technology, Inc. USA.
6. Chelladurai, P., Saleh, S.D. (1980). Dimensions of Leader Behavior in Sports: Development a Leadership Scale, *Journal of Sport Psychology*, 2, 34-45.
7. Çelik, V. (2000). Eğitimsel Liderlik. 2. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
8. Eys, M.A., Loughead, T.M., Hardy, J. (2007). Athlete Leadership Dispersion and Satisfaction in Interactive Sport Teams. *Psychology of Sport and Exercise*, 8 (3), 281-296.
9. Gürbüz, B., Aşçı, F.H. (2005). Evaluation of the Psychometric Properties of "Exercise Dependence Scale-21" for Exercise Participants: A Preliminary Study in Turkey. 46th ICHPER-SD Anniversary World Congress, Congress Proceedings Book, İstanbul, Turkey
10. İmamoğlu, A.F., Yerlisu, T. (2003). Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Yöneticilik ve Liderlik Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VIII, 1, 61-71.

11. Katkat, D. (2003). Beden Eğitimi ve Diğer Alan Öğretmenlerinin Liderlik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması, Beden Eğitim ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim 2003, Ankara, 119-126
12. Loughhead, T.M., Hardy, J. (2005). An Examination of Coach and Peer Leader Behaviors in Sport. *Psychology of Sport and Exercise* 6, 303-312.
13. Northouse, P.G. (2001). *Leadership: Theory and Practice*. 2nd Edition, Thousands Oaks, CA: Sage.
14. Özdemir, E. (2003). Liderlik ve Etik. *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 2, 151-168.
15. Rayburn, C.A., Goetz, D.J., Osman, S.L. (2001). The 'Game' of Leadership: Exercise, Games, Sports, and Leadership. *International Journal of Value-based Management*, 14 (1), 11-26.
16. Riemer, H.A., Chelladurai, P. (1995). Leadership and satisfaction in athletics. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 276-293.
17. Smoll, F.L., Smith, R.E. (1989). Leadership Behaviour in Sport: A Theoretical Model and Research Paradigm. *Journal of Applied Social Psychology*, 19, 1522-1551.
18. SPSS. (2002). *SPSS base 11.0 user's guide*. Chicago: SPSS.
19. Todd, S.Y., Kent, A. (2004). Perceptions of the Role Differentiation Behaviors of Ideal Peer Leaders: A Study Of adolescent Athletes. *International Sports Journal*, 8(2), 105-118.
20. Zhang, J.J., Jensen, B.E., Mann, B.L. (1997). Modification and revision of the Leadership Scale for Sport. *Journal of Sport Behavior*, 20 (1), 105-122.

TABLOLAR

Tablo 1: LSS'de Yer Alan Maddelerin Temel Bileşenler Faktör Yükleri

Faktörler / Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4
Eğitici & Destekleyici Davranış				
Madde 8	.742			
Madde 5	.636			
Madde 7	.579			
Madde 3	.575			
Madde 17	.557			
Madde 1	.512			
Madde 11	.505			
Madde 20	.504			
Madde 19	.492			
Madde 14	.483			
Madde 13	.428			
Madde 32	.406			
Demokratik Davranış				
Madde 15		.686		
Madde 30		.647		
Madde 2		.645		
Madde 39		.643		
Madde 24		.614		
Madde 9		.590		
Madde 16		.460		
Madde 22		.454		
Madde 29		.437		
Madde 31		.400		
Açıklayıcı & Ödüllendirici Davranış				
Madde 28			.694	
Madde 37			.659	
Madde 38			.561	
Madde 23			.546	
Madde 10			.463	
Madde 25			.436	
Madde 26			.420	
Otokratik Davranış				
Madde 40				.658
Madde 6				.625
Madde 12				.538
Madde 27				.519
Madde 34				.514

Not: Faktör yükü 0.40 ve üstü olarak alınmıştır.